

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про пенсійне забезпечення“ та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про пенсійне забезпечення“, „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи“, „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб“, „Про державну службу“, „Про судову експертизу“, „Про Національний банк України“, „Про службу в органах місцевого самоврядування“, „Про статус народного депутата України“, „Про дипломатичну службу“, „Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування“, „Про Кабінет Міністрів України“, „Про прокуратуру“, а також Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95–ВР

Зважаючи на наявність Рішення Конституційного Суду України від 4 червня 2019 року № 2-р/2019 у справі за конституційними поданнями 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про пенсійне забезпечення“ та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про пенсійне забезпечення“, „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи“, „Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб“, „Про державну службу“, „Про судову експертизу“, „Про Національний банк України“, „Про службу в органах місцевого самоврядування“, „Про статус народного депутата України“, „Про дипломатичну службу“, „Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування“, „Про Кабінет Міністрів України“, „Про прокуратуру“, а також Положення про помічника-консультанта народного депутата України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 13 жовтня 1995 року № 379/95–ВР (далі – Рішення), прийнятого формальною більшістю від фактичного складу Конституційного Суду України;

констатуючи той факт, що застосована абстрактно-теоретична аргументація має суб’єктивний та відносний характер і не відображає сутнісних сторін справи;

усвідомлюючи необхідність субстанційно-онтологічного аналізу для визначення помилок, недоліків та недосконалостей, які містяться в Рішенні;

користуючись правом на окрему думку, наданим статтею 93 Закону України „Про Конституційний Суд України“;

вважаю за необхідне висловити **заперечення** щодо застосованої концепції та резолютивної частини Рішення.

I. Заперечення щодо концепції Рішення

Ухвалюючи Рішення, Конституційний Суд України дійшов висновків, наслідком яких стала неконституційність оспорюваних норм:

– по-перше, „положення пункту „а“ статті 54, статті 55 Закону № 1788 зі змінами, внесеними Законом № 911 у частині встановлення як додаткової умови для призначення пенсії за вислугу років досягнення віку 50 років для працівників, зазначених у пункті „а“ статті 54 Закону № 1788, та 55 років для осіб, зазначених у пунктах „е“, „ж“ статті 55 Закону № 1788, слід визнати такими, що нівелюють сутність права на соціальний захист, не відповідають конституційним принципам соціальної держави та суперечать положенням статей 1, 3, частини третьої статті 22, статті 46 Основного Закону України“;

– по-друге, „положення пункту „а“ статті 54, статті 55 Закону № 1788 зі змінами, внесеними Законом № 213 щодо підвищення на п’ять років віку виходу на пенсію для жінок, а також збільшення на п’ять років загального та спеціального стажу роботи, необхідного для призначення пенсії за вислугу років для окремих категорій працівників, є такими, що позбавляють вказаних осіб права на соціальний захист і не відповідають конституційним принципам прав і свобод людини, соціальної держави“;

– по-третє, „оспорювані положення пункту „а“ статті 54, статті 55 Закону № 1788 зі змінами, внесеними Законом № 213, суперечать положенням статей 1, 3, 46 Основного Закону України.., законодавець, зрівнявши вік виходу на пенсію для чоловіків і жінок, зайнятих на визначених пунктами „а“, „б“, „в“, „г“, „д“ статті 55 Закону № 1788 роботах, що пов’язані зі шкідливим впливом на здоров’я та призводять до втрати професійної працездатності або придатності до настання віку, що дає право на пенсію за віком, скасував спеціальні гарантії щодо охорони праці і здоров’я жінок та встановлені спеціальні умови набуття права на пенсію за вислугу років.., внесені Законом № 213 зміни до пунктів „а“, „б“, „в“, „г“, „д“ статті 55 Закону № 1788 щодо підвищення на п’ять років віку виходу на пенсію для жінок є такими, що суперечать частині третій статті 24 Конституції України“.

Однак жоден із цих висновків не відповідає дійсності, оскільки вони суперечать специфіці захисту окремих соціальних груп, які виділяються законодавцем, і це виділення базується на розсуді та доцільності при реалізації

соціальної політики. Ці групи мають спеціальний статус і щодо них застосування загальних норм Конституції України неприпустиме. Їхній спеціальний соціальний статус є нічим іншим як пільгою, що надає держава з огляду на ті чи інші причини (наприклад, шкідливі умови праці). А пільга не може захищатись нормою, яка встановлює загальне правило, у цьому разі – право на соціальний захист, гарантоване статтею 46 Конституції України.

Поставимо питання – чи порушені оспорюваними нормами конституційні права, передбачені розділом II Конституції України? Відповідь на нього навряд чи може бути ствердною, оскільки жодне з прав не скасовувалось і не обмежувалось.

Проблема була б простішою, якби пенсії були скасовані. Однак змістився лише вік пільгового виходу на пенсію, тобто змінилися параметри пільг, а не право на пенсію. Пільговий вік, який встановлюється для спеціальних соціальних груп, може бути довільний. Законодавець міг із самого початку встановити його таким, який він встановив змінами. Таким чином, ставити питання про порушення права не можна в принципі.

З огляду на вказаний аспект проблематики слід мати на увазі, що в деяких державах, у тому числі Європейського Союзу, застосовується практика стимулювання окремих професійних груп, яка полягає в тому, що вік виходу на пенсію в них є нижчим порівняно із загальним віком виходу на пенсію. Насамперед, це стосується професій, які пов'язані з ризиком для здоров'я або життя. Зазначена сфера повністю віддана на розсуд законодавця, у якій він самостійно залежно від преференцій, які є у тій чи іншій державі, встановлює конкретний вік виходу на пенсію, менший ніж загальний вік виходу на пенсію та умови виходу на дострокову пенсію, тобто категорії працівників і безпосередньо конкретні умови.

Незважаючи на таку практику, можна сказати, що в принципі дії українського законодавця у цьому сегменті соціальних відносин конгруентні діям законодавців в інших державах. І оскільки це не викликало серйозного спротиву в правозастосуванні, необхідно зазначити, що така практика

законодавчих преференцій є загалом такою, що відповідає демократичному врядуванню та принципам ліберальної економіки.

Що ж стосується випадків втрати здоров'я, в тому числі через специфіку професії, то також слід зауважити про відсутність будь-якої кореляції до статей розділу II Конституції України, оскільки такі випадки виділяють в окрему групу, і соціальна допомога та піклування за таких умов принципово відрізняються від інших випадків, передбачених принципом соціальної держави.

У ліберальній соціально орієнтованій економіці основним критерієм визначення праці чи то пілота, чи то танцівника є, насамперед, винагорода як компенсація, у тому числі за шкідливі умови праці. Важко уявити Чеслі Салленбергера чи Міхаїла Барішнікова, які протестують стосовно підвищення віку пільгового виходу на пенсію. Там, де, справді, застосовується цей критерій, проблеми з тим, коли виходити на пенсію, немає в принципі.

Отже, це Рішення породило своєрідного „кентавра“ з відверто нормативно-етатистського розуміння загалом демократичної Конституції вкупі з напівсовєтською соціальною політикою, яка реалізується в Україні.

II. Заперечення резолютивної частини Рішення

Таким чином, зважаючи на хибність висновків Конституційного Суду України, з огляду на обрану Конституційним Судом України концепцію застосування статей 22, 24 та 46 Конституції України для вирішення казусу, пов'язаного із встановленням інших пільгових параметрів для окремих соціальних груп, оспорювані норми слід визнати конституційними.



Суддя
Конституційного Суду України

І. Д. СЛІДЕНКО